

tiltakoztak olyan publikálási formák ellen, amelyeknek használatához szakszemélyzetre vagy valamilyen berendezésre van szükség. A műegytemek könyvtárosai – bár hasonló problémáik vannak – több fogékonyságot tanúsítottak az új iránt, talán azért is, mert a műegytemek modernebb intézmények.

A felmérés nyomán az a benyomás alakult ki, hogy a *nem-hagyományos formák használata, kezelése nehezebb mind a könyvtárak, mind a felhasználók számára*. A felmerülő problémák két nagy csoportra oszthatók: az egyik csoportba tartoznak a különféle információhordozókkal kapcsolatos kérdések, a másikba a különböző publikálási rendszerek alkalmazásának problémái. Az új hordozók (pl. mikrohordozók) problémái elsősorban a felhasználókat, az új rendszerek alkalmazási lehetőségei elsősorban a könyvtárosokat érintik. Természetesen több nem-hagyományos publikálási formában összekapcsolódik az új hordozók és rendszerek használata.

Általános volt a vélemény, hogy a *nyomtatott hagyományos kiadványok alkotják a könyvtári gyűjtemény magját* (bárhogyan definiáljuk is ezt), különösen a kurrens állomány tekintetében. A papíron rögzített kommunikáció nagy múltú társadalmi hagyomány, ehhez szoktunk hozzá, ez egyformán alkalmas szűkebb tematikát érintő tájékozódásra, a tallózásra, a jegyzetelésre, egyéni gyűjtemény kialakítására, a másolásra stb. A mikroformátumok nem nyújtják ezeket a lehetőségeket. Az elektronikus rendszerek viszont potenciálisan megadják ezeket, pl. egyéni információk nyilvántartások kifejlesztését.

A jövő alakulását illetően nem látszik valószínűnek, hogy bármelyik új rendszer teljesen átveszi a hegemoniát az információellátásban. Inkább az várható, hogy a *különféle információhordozókat és rendszereket különböző célokra alkalmazzák*:

nyomtatott könyveket monográfiák, tankönyvek, tudományos értekezések megjelentetésére;

nyomtatott folyóiratokat a jelentős szakkikkek, szemlék és eredmények közlésére;

elektronikus információhordozókat a finomabb információkeresésre;

mikroképhordozókat az archivális anyagok, referenz-művek és erősen specializált művek tárolására;

szinopszis folyóiratokat az átlagos minőségű kurrens anyagok publikálására;

kereslet szerinti publikálást a szűkebb, speciális témákra vonatkozó művek közlésére;

audio-vizuális információhordozókat az oktatásban.

Számolni kell azzal is, hogy az említett nem-hagyományos kiadványok használata többletköltséget jelent a könyvtáraknak, jóllehet kifejlesztésük egyik ösztönzője az volt, hogy olcsóbb (és lehetőleg jobb) információterjesztési módokat hozzanak létre.

Bár úgy tűnik, hogy az olvasók eltűntek – ugyanis felhasználókká változtak –, a könyvtárak és információk

részlegek mégis főként olvasnivalót adnak a felhasználóknak; az olvasnivalók jó része pedig ilyen vagy olyan kiadvány, amelyet csak úgy lehet használni, ha elolvassák. Erről sem szabad megfeledkezünk.

(Györe Pál)

- [1] OLSON, E. E.: Organizational factors affecting information flow in industry = *Aslib Proceedings*, 29. köt. 1. sz. 1977. p. 2–11.
- [2] STYLES, B. R. – OVERTON, C. D.: The designer as a problem = *Aslib Proceedings*, 29. köt. 1. sz. 1977. p. 17–23.
- [3] WOOD, D. N.: Local acquisition and discarding policies in the light of national library resources and services = *Aslib Proceedings*, 29. köt. 1. sz. 1977. p. 24–34.
- [4] WOODWARD, T.: Non-conventional publication methods – their impact on libraries = *Aslib Proceedings*, 29. köt. 1. sz. 1977. p. 46–51.

Problémák a kutatási-felhasználási ciklus irányítóinak információellátásában

Minden új terméknek megvannak a maga *paraméterei*: a funkcionális, a konstrukciós-technológiai, a megbízhatósági, az ergonómiai és esztétikai, a minőségi, valamint a gazdaságossági paraméterek a legfontosabbak. Ezért valamely új termék megítélésénél főként ezekkel szoktunk operálni.

Könnyen belátható és bizonyítható, hogy az új termékek paramétereit több-kevesebb pontossággal már a *kutatási ciklust megelőzően meghatározzák*, nevezetesen akkor, amikor a kutatási-felhasználási ciklus irányítói az elérendő célok megállapításával *döntenek valamely kutatás elindításáról*. Ezek az indító döntések rendkívül információigényesek, s ebből a szempontból jóval fontosabbak a ciklus további szakaszaiban szükségessé váló döntéseknél.

Az ilyen információk igényt a gyakorlatban nem könnyű kielégíteni. A nehézségek okai részint az információk szolgálat jelenlegi színvonalában, részint pedig az információk szolgálat és az irányító szervek kapcsolati rendszerében keresendők. Az információk szolgálat fő hibái:

általában leíró (deskriptív) információkat nyújt az ilyen döntésekhez optimálisan felhasználható előíró (preskriptív) információk helyett;

a rendelkezésre bocsátott információkban *túlteng a tudományos-műszaki elem*, holott inkább integrált tudományos-műszaki, közgazdasági és néhány egyéb (pl. esztétikai, szociológiai stb.) elemet tartalmazó információkra lenne szükség a döntések megalapozásához.

Az információs szolgálat és a döntésre feljogosított szervek közötti kapcsolatokban főként az okoz nehézségeket, hogy az irányításban dolgozók egy része nincs eléggé felkészülve az információs igények megfogalmazására, még kevésbé a kapott információk eredményes felhasználására. Emellett mindmáig hiányzanak a különféle szinteken döntésekre vonatkozó típusmeghatározások. Ezek nemcsak a döntésre feljogosított szervek számára lennének hasznosak, hanem az információs szolgálat számára is, minthogy alapulvételükkel biztonságosabban lehetne meghatározni az ilyen vagy olyan típusú döntés információs igényét.

Napjaink feladata e problémák megoldása, amihez szükséges egyrészt a megadott területen elméleti és kísérleti kutatások végzése, megfelelő közvetítő nyelv elfogadása (erre a fazettás-blokkos típusú nyelvek látszanak a legalkalmasabbaknak) és az információkeresés, elemzés és általánosítás stratégiájának meghatározása, másrészt az információközlés optimális formáinak kialakítása, s végül a kutatási-felhasználási ciklus döntéseinek előkészítését szolgáló elemző szervezeti egységek életre hívása az információs szervezetben. Az információs szervek jelenlegi szervezetét többé-kevésbé megváltoztató, elemző típusú szervezeti egységek feladata részint a döntés előtt álló problémák információs modellezése, részint a döntéseket követő folyamatok kurrens információellátása. Az elemző szervezeti egységek képezhetik azt a hidat az információs szolgálat és az irányítás között, amely ma még hiányzik, illetve amelyre a kutatási-felhasználási ciklus hatékony irányításához olyan nagy szükség van.

A kutatási-felhasználási ciklus sajátágaira való tekintettel az információellátás technológiájának nagyjából az alábbi műveleteket kell tartalmaznia:

adatgyűjtés és feldolgozás: az információk megszürése, tömörítés, a szükségtelen adatok kihagyása, az

információk komplexszé tétele, figyelemmel az előkészületben álló döntés eszközeire, feltételeire és következményeire;

a probléma megfogalmazása: a távlati információk kiemelése és értékelése, a probléma érzékeltetése az információ legérzékenyebb eszközeit felhasználva, az eredmények elérésének és realizálásának valószínűsítése;

a feladat meghatározása: a probléma struktúrájának feltárása analóg helyzetek elemzése alapján;

a megoldási modell és a megoldási módszerek meghatározása: a feladatbeli tényezők kapcsolatrendszerének feltárása, a feladat határainak kijelölése, lehetséges eljárások kimutatása;

alternatív megoldások kidolgozása: a megoldások eszközeinek és körülményeinek elemzése, a lehetséges megoldási változatok megítélés a korszerű tudományos-műszaki színvonal és a távlati fejlesztés figyelembevételével;

prognózis és értékelés: a megoldás lehetséges következményeinek becslése, a megoldási alternatívák értékelése környezeti hatásuk szempontjából;

a döntési kritériumok pontosítása: kritériumok meghatározása a döntés előkészítéséhez, a kritériumok általánosítása és új kritériumok kidolgozása;

a döntés megválasztása: az alternatív megoldások összehasonlítása, a szolgáltatandó információk formalizálása matematikai apparátussal, az információk megbízhatóságának értékelése.

/EKATERINOSZLAVSZKIJ, Ju. Ju.: Problemü ispoľ zovanija naucsno-tehnicsezskoj informacii v proceszszah upravlenija = Naucsno-Tehnicsezszkaja Informacija, 1. sor. 12. sz. 1976. p. 3–7./

(Futala Tibor)

TUDOMÁNYOS KUTATÁSOK

Az informatika problémáival foglalkozó tudományos kutatások fejlődésének néhány kérdése

Törvényszerű, hogy egy új tudományágat, amely állandóan fejlődik, még hosszú ideig nem lehet pontosan körvonalazni. Ez különösen az egymástól távol álló tudományterületeket összekapcsoló új tudományokra vonatkozik – ezek közé tartozik az informatika is.

A Szovetjunióban e tudomány fejlődését a következő szakaszok jellemzik:

az információs tevékenység szükségességének felismerése és megvalósítása a gyakorlatban (*Központi Műszaki-Gazdasági Információs Intézet alapítása – 1932*);

az információs tevékenység össz-szövetségi szinten való összefogása (*VINITI*);

külön szakasznak tekinthető *A. I. Mihajlov, R. Sz. Giljarevszkij és A. I. Csernűj: Az informatika alapjai* című könyvének megjelenése, amely meghatározta az új tudomány elméleti és gyakorlati kérdéseit, tárgyát és módszereit; s végül

a negyedik, jelenleg is tartó szakaszt az információ-robbanás okainak felismerése, az információs szolgáltatók lehetőségeinek maximális kihasználása, a gépesítés, a műszaki-tudományos információs rendszerek létrehozása jellemzi.

Az információs igények kutatása ma is sok nehézséggel ütközik, bár az ilyen irányú kutatások jelentőségének felismerése lényeges előrehaladást eredményezett.